

О. Г. Гуль

старший викладач кафедри східних мов
Національна академія Служби безпеки України
м. Київ, Україна

ПОЕЗІЯ МАРІЇ РЕВАКОВИЧ У ВИМІРАХ РОСЛИННОГО СВІТУ

Анотація. Стаття покликана розкрити роль вегетативно-рослинної символіки в ліриці Марії Ревакович. У статті проаналізовано рослинні образи і мотиви, що пронизують тему Батьківщини, тугу за рідним краєм очима поета-емігранта, поета-дисидента; водночас розкривається тема краси природи крізь призму міфологічного, космогонічного підходів, у контексті чоловічого і жіночого первнів. Читачеві пропонується поринути у флористичний вимір світу Марії Ревакович з її порівняннями, аналогіями, паралельними образами, що формують загальну світоглядну картину авторки. Так, візуалізація природних образів дає змогу поетці відволіктися від буденного життя і проблем, що важким тягарем лежать на її душі. Звернення до єдності людини з природою є своєрідним способом втечі поетки від проблем, є способом самоідентифікації.

Ключові слова: Марія Ревакович, Нью-Йоркська група, вегетативно-рослинна символіка, флористичний вимір, інтимна лірика, поети-емігранти.

Вступ. Мовою природи передати всі барви почуттів, переживань і сподівань, – саме так можна сказати про літературну спадщину митців Нью-Йоркської групи, які часом завуальовано, часом прозоро пишуть про наболіле і буденне. Поети вимушеної еміграції, діаспора українських поетів, митці у вигнанні, – всі ці слова характеризують феномен Нью-Йоркської групи, чия творчість є своєрідним маніфестом зламу стереотипів поетичного мислення і новим стилем написання лірики сучасного формату. Заборонені теми, авангард у змісті, новаторство в презентації, переплетення міфу, релігії, тем урбанізації, самовираження в поезії і відверта еротика – такою є мова українських поетів в екзилі. Найбільш кричущою є поява вегетативно-рослинної символіки у митця, який відвертає своє світобачення і світосприйняття від представлення людини в урбанізованому вирі подій, і зосереджує увагу читача на первинному: єдності людини і природи. Тут зливаються воедино і образи Неба, і міфічні уявлення, нестримні почуття, обурення режимом і утисками митців, і зелений світ рослинності, який має на меті гармонізувати всі прояви людських думок, прагнень і почуттів, адже людині властиво спрямовувати свої думки і почуття на ті образи, які створюють в уяві відчуття спокою, стабільності, внутрішньої гармонії. Візуалізація образів природи, рослинного світу в поезії розчиняє все зайве, всю важкість повсякденного життя, яка одноманітно записується на підкорці і нищить індивідуума зсередини.

Постановка проблеми та обґрунтування її актуальності. У нашій статті ми проаналізуємо роль рослинних мотивів, які вдало вплітає в свою творчість Марія Ревакович. Ми спробуємо простежити, що превалює в зверненні поетки до імагології рослинного виміру: символічне навантаження, космогонічні та міфічні витоки чи спокійне спостереження за природою з боку пересічної людини або вимушеного емігранта. **Метою дослідження** виступає аналіз ролі рослинних образів і мотивів у поезії Марії Ревакович з акцентом на символічне навантаження, прихований зміст, асоціації і паралелі із вегетативно-рослинним світом. Відповідно, **об'єктом** дослідження є лірика, що носить посилення на рослинний світ, а **предметом** дослідження виступає символічне і змістове навантаження рослинної символіки.

Виклад основного матеріалу. Для розуміння внутрішнього світу авторки звернемося до її біографії і вибудовування творчої стежки.

Усміхнена і творча, відкрита й креативна, унікальна та особлива, проста, але водночас витончена і вишукана, – такою постає перед нами **Марія Ревакович**, літераторка, поетка, літературний критик і перекладач (зокрема, переклад поезії).

Народилася в 1960 році в Польщі (Лідзбарк-Вармінський). Вивчала українську філологію у Варшавському університеті. Навчальна стежка привела юну Марію до Нью-Йорка (1987 рік).

Фото взяте з електронного ресурсу: <https://krytyka.com/ua/users/mariya-revakovich>

Зрощена в літературному середовищі, викохана в шедеврах поезії, Марія Ревакович стала доктором славістики, професором, викладачем української мови та літератури, душею української лірики в еміграції.

Українському читачеві пані Марія відома як одна із членів Нью-Йоркської групи і Національної спілки письменників України. У літературних колах також відома як член Канадської Асоціації Славистів.

Фото взяті з електронного ресурсу: http://shevchenko.org/past_event/1079-3/

На світлинах ми бачимо замріяні і щирі очі літераторки, яка живе поезією, відкрита і замкнено-зосереджена, палка в поетичному слові, водночас гармонійна і спокійна в глибокому сенсі буття, де заплинністю часу лишається незмінним наше первинне – єдність людини і природи. Марія Ревакович не боїться торкатися теми кохання і гендерних питань у своїй творчості, про що пише не лише в своїй поезії, але і в своїх працях “Women’s Literary Discourse and National Identity in Post Soviet Ukraine” і “Feminism, intellectuals and the formation of micro-publics in postcommunist Ukraine”. Проте вона не опускається до грубостей у своїй інтимній ліриці, як це простежується у поетів-авангардистів Нью-Йоркської групи та інших груп поетів, сучасників Марії Ревакович. Натомість вміло і делікатно презентує тему кохання засобами мови квітів і вегетативно-рослинних вкраплень. Те ж саме авторка врівноважує образами рослинності у своїй ліриці із темою поета-емігранта і туги за Батьківщиною. У нашій статті ми пропонуємо на конкретних прикладах поезії простежити, як рослинні образи і мотиви є образними виразниками почуттів, переживань і думок поетки.

**Творчий вечір Наукового Товариства імені Тараса Шевченка.
Презентація книжок Марії Ревакович у Нью-Йорку (2012 р.)**

Фото взяті з електронного ресурсу: http://shevchenko.org/past_event/535/

Поринаючи із Марією Ревакович у рослинний вимір світосприйняття митця-емігранта, ми переносимось до лісу в поезії «Два «Чи». Тугою й болем говорять до читача рядки, пронизані душевними муками: «порозкидано мене по всіх сторонах світу, тепер збираю себе як гриби в лісі» (*Марія Ревакович «Два «Чи»*) [5].

І знову образ лісу як місце втечі від тяжких думок і смутку. Це намагання віднайти себе і закритись від оточуючих, це рослинний світ, в якому кожне дерево є захистом і порятунком [5]:

Відходиш у ліс, поміж дерев,
скинувши з плеча життя, мов важкий плащ,
відходиш у себе, поміж мовчання,
з нагим тілом наче вірним псом.
Входиш в березу й сняться тобі
чорно-білі сни, **стукаєш у листок,**
двері тихо відкриваються навстіж
й ввічі ллється **зелена повінь.**
Входиш у стебла трав і чуєш
гомін предків, входиш у тільця роси
й Божі сльози вмивають твої стопи,
входиш знов у себе й ти – вже світ.
(*Марія Ревакович «Вірш особистий»*)

Єдність людини і природи, свого роду язичницькі уявлення і легкий натяк на поклоніння силам природи і деревам як божеству, культ предків, – все це прочитується в рядках: «Входиш у стебла трав і чуєш **гомін предків,** входиш у тільця роси й Божі сльози вмивають твої стопи...» [5]. Водночас авторка вдало міксує віру в Бога із вірою в природні сили і шанування дерев як божества. Це говорить про неймовірний відчай людини, яка прагне для себе гармонії і спокою душевного, відчайдушно й жадібно ковтає найтонші натяки природи і надприродних сил на порятунок. М. Ревакович проводить чудові паралелі, говорячи: «відходиш у ліс...» – «...відходиш у себе...» [5]. Поезія є проявом злиття людини із природою: «входиш в березу», «входиш у стебла трав» [5]. Це повне розчинення в світі життя, гармонія із зеленим довкіллям.

Перебуваючи далеко від рідних місцевин, Марія відчуває самотність і тугу: «самотність взялася збудувати мені...дім без дверей... хату» (*Марія Ревакович «Два «Чи»*) [5].

І знову образ природи із золотим сяйвом постає в нашій уяві під час прочитання поезії «Вишивала мати» [5]:

вишивала мати
долю
хрестиками
дитині
залишилась
мережана думка
кольору **блакиті неба**
й **листка осіннього**
(*Марія Ревакович «Вишивала мати»*)

В обох наведених віршах ми бачимо сум за Батьківщиною, де найперші асоціативні образи природи, які згадує мисткиня, розкривають її душевний біль.

Досить цікавим вибудовується далі асоціативний ряд смутку і самотності М. Ревакович у подібі «*безлистоного дерева*», коли людині не лишилось нічого, крім надії отримати від випадкового перехожого «клапоть дірявого милосердя» [5]:

корабель змінив курс
а ти стоїш
безлистим деревом
на березі сліз
(*Марія Ревакович «Корабель змінив курс»*)

Спогадом про рідний край авторки є рядки поезії «Мандрівники», в яких: «намисто досвіду...прилипле до горла й задушить спомином **зелених трав**».

Символічне навантаження смутку й болю простежується в таких перманентних образах, як: *осінь, осінні дерева, голі дерева, «осиротілі дерева»*, – це все люди зі скривдженою долею, зі зламаним життям, самотні і нещасні, віддалені і відкинуті фатумом в одвічні мандри і пошуки себе [5]:

сонце сплигло
на поверхню осені
осиротілі дерева
протягнувши **кістяки пальців**
до синього неба
ридають **золотими** сльозами
благають зеленого Воскресіння
(Марія Ревакович «Сонце сплигло»)

Авторка не пише про гілля дерев, натомість ми бачимо перенесення властивостей і ознак людини на образ дерева: **«осиротілі дерева протягнувши кістяки пальців до синього неба...»** [5]. Тут і віра в цілющі сили, віра в космогонічне, в єдність Неба і Землі. Образ дерева і неба, що є втіленням міфологічного і релігійного первня Всесвітнього Древа і Неба як Божественної сили, віри і надії, виступають у поезії з метою ототожнення людини з деревом, гілок із руками людськими. А протягнені до неба «кістяки пальців», то є пошук порятунку, віра в небесні сили і божество. В поезії «Як молитва» ми зустрічаємо «мовчазні дерева», яких авторка наділяє фізичними ознаками людини, як-от: «спрацьованими кістлявими руками».

Людей, розкиданих долею по світу, Марія Ревакович порівнює із **«грибами в лісі»** (поезія «Два «Чи»»), водночас цікаве порівняння звучить у поезії «Тайна», де люди – ніщо інше як **«насіння»**: «люди – **насіння** в обіймах сп'янілого вітру» (Марія Ревакович «Тайна»).

Мисткиня звертається до образу дубу як символу незламності. Саме старий дуб, який міцно вкорінюється в рідну землю, який несе міфічну і космогонічну значущість, виступаючи в ролі Світового Древа, що єднає світ мертвих (в образі свого коріння) зі світом живих (стовбур) і Небом (коли йдеться про гілля дерев), виростає в рядках поезії [5]:

Остались шашелі: гризуть,
Жеруть і тлять старого дуба...
Поваленому дереву смерть не загляне у вічі.
Хоч і стовбур зогніє, і листя зів'яне,
та глибоко в чорноземі живе коріння –
і в голубім часі завесніє зеленим волоссям...
(Марія Ревакович «До старого дуба»)

Незважаючи на випробування долі, сила духу, вила волі, що є рушійними для життя і зростання, характеризуються словами: **«...глибоко в чорноземі живе коріння...»**; водночас надія на краще майбутнє і на зміни викарбовується з-під пера авторки фразами: **«...і в голубім часі завесніє зеленим волосся. На місце старого дерева виросте молодий ліс. Розп'ятими пальцями вріжеться у небо...»** [5]. Образ дуба знову вітає нас в «Осінніх ритмах».

Ліс Марії Ревакович – це **«зелене царство»**, в якому є **«листяні хати»** для птиць, це світ, в якому **«...Листя розкриває очі»**, де авторка залишає **«спомин на крилах зеленого царства»**, – саме так описує вона своє ставлення до рослинних вимірів, якими милується і в яких живе у своїй поезії «Зелене царство» [5].

В інтимній ліриці літераторка не оминає рослинних мотивів, що із особливою музичністю вистеляють рядки закоханості. Так, у своїх «Медитаціях» («Порожнеча – це джерело спізнання») Марія Ревакович пише: «Наповнена тобою як листок раннім світлом». В «Оргазмі» інтимні пристрасті людей авторка порівнює із квітами та деревами. В еротичній ліриці М. Ревакович читацькій уяві пропонується сцена палкого кохання [5]:

...входиш у мене як у **квітку**
розгортаєш **пелюстки** й п'єш нектар
так
саме так розкривається світ
ти розростаєшся
стаєш великий як **дерево...**
(Марія Ревакович «Оргазм»)

Тендітність і краса жінки розкривається символікою квітки, чоловіча краса і сила постає в образі дерева. Так розкуто і відверто авторка оповідає читачеві про те, що природне не є розбещеним, і не має бути соромним, – це тема людського кохання в усіх його проявах, це єдність жіночого і чоловічого первня, це продовження життєвого циклу і народження нового життя.

Інтимна лірика поетки не знає меж і обмежень, що відображено в поезії «Слухай і почувеш» із циклу «Медитації» [5]:

про мою любов до тебе
говорить кожний листок
кожна стеблина...

(Марія Ревакович «Слухай і почувеш»)

Цілковите розчинення із природою спостерігаємо і в інтимній поезії «Шелест»: «шелест падаючого листа мов твоє молитовне шепотіння викликає мене з трав, а я пахну сіном». В поезії «Прохання» Марія Ревакович звертається до коханого словами: «обніми мене як обнімаєш дерева у грозову ніч».

Тема кохання не оминає образів вишні, яблуні, дуба, пахоців трав; авторка дозволяє читачеві отримувати насолоду від замилювання рядками інтимної поезії «на твоїх устах»: «на твоїх устах цвіте рожево галузка вишні...цілую...»; і далі вже вир пристрастей, образ **саду, вишні і кохання** провокує уяву читача завуальованими рядками [5]:

ти зриваєш
одну **вишеньку**
і відходиш
таким спілим
у блакитний сад

(Марія Ревакович «На твоїх устах»)

І знову ж мисткиня звертається до «злиття», «єдності» із природою в рядках:

Входжу
у дерево
позаду лишаю дні
липкі й розтягнені...
у темінь стовбура
входжу одинцем
моє тіло
легке й сліпе
відчуває ритм
дерев'яного серця
захоплено
залишаю зір
потойбіч кори

(Марія Ревакович «Дерев'яне серце» із циклу «Медитації»)

На прикладі вищенаведеної поезії ми змогли переконатися, що цикл віршів, об'єднаних під назвою «Медитації», – це унікальний вимір рослинного світу, що дарує уяві зорово-сенсорне сприйняття себе в гармонії з природою, де «місяць перекидається між осінніми деревами¹», де «краєвид повен дрімучих дерев і заплутаних доріг²», де «закутані у ніч дерева³», де «тиша раннього листка розчинена в його зеленому мовчанні⁴» [5].

На позначення єдності людини і природи Марія Ревакович неодноразово використовує термін «входжу» в контексті входження в дерево, в гілки, в стовбур, у стебло, про що ми вже писали вище в нашій статті. Логічно, що в своїй поезії авторка ставить ці самі психоаналітичні питання до себе і до читача:

чи можна **увійти в стовбур дерева?**

чи існує дерев'яне серце?

(Марія Ревакович «Знання» із циклу «Медитації»)

¹ Уривок з віршу «Свідомість без EGO» (цикл «Медитації»)

² Уривок з віршу «Повсякденність» (цикл «Медитації»)

³ Уривок з віршу «Примари» (цикл «Медитації»)

⁴ Уривок з віршу «Мовчазне благословення» (цикл «Медитації»)

І сама дає відповіді на ці питання в ліричному продовженні своїх міркувань і роздумів.

У циклі «Метелики» Марія Ревакович розчиняється в природі, сповненій «пелюстками ромашок», «пахучими пелюстками», «зеленим листям фіалки»...

Радість і кохання, туга за рідним краєм і замилювання природою, – це лише частина виру подій, думок і спогадів, які авторка передає засобами рослинного світу. Туга і біль по втраті близької людини також говорить у ліриці поетки мовою рослинного світу. Так, у поезії «Над могилою батька» уловлюємо як «квіти в руках нашіптували молитви», як «гілки плакали зеленню й споминами». Саме так проникливо й ріжуче виражено людський біль і душевні муки засобами наділення рослинного світу проявами людської поведінки.

Роль рослинного світу і дерева посяде таке вагоме місце в творчості мрійливих емігрантів Нью-Йоркської групи, що «викохування дерева в своєму серці» є своєрідним відлунням зростання надії і віри в людині. Що на серці і в душі людській, яке дерево людина там посадила, якому дереву дала вдячу рости і бути окрасою, – про це оповідають рядки поезії «Циганка» [5]:

подай долоню
архіпелаг долі
а розкажу тобі
про дерево
яке вирощуєш
у своїм серці...

(Марія Ревакович «Циганка»)

Дивує і вражає колорит рослинного світу, представлений у творчості Марії Ревакович. Ледь не кожен вірш – це мова рослин, образи рослин, це впорядкований сад, що є символом чоловічого первня, це ліс, темрява і хаос, що є виміром жіночого первня. Вегетативно-рослинна символіка авторки розкриває і супроводжує ключові теми лірики Нью-Йоркської групи і є своєрідною проєкцією на повернення до первинного, до єдності людини і природи. У рядках поетки звучить тема туги за Батьківщиною, тема краси рідного краю, тема кохання в стриманому і еротичному проявах, тема людських взаємин і болю від втрати близьких людей, – все це змогла розкрити авторка простою мовою квітів і дерев.

Висновки. Аналіз ліричної спадщини Марії Ревакович підкреслює домінанту рослинного компонента і вегетативних вкраплень у всіх тематичних напрямках лірики авторки. Так, тема національної ідентичності і Батьківщини, а разом із тим і визначення власної ролі в соціумі повною мірою розкрито образами рослинного світу і посідає головне місце в ліриці представниці Нью-Йоркської групи. Рослинний вимір є тим джерелом, з якого бере свою творчу наснагу і реалізує себе авторка поезії.

Другим тематичним пластом творчості поетки є інтимна лірика в усіх її проявах, де тема рослинного світу тісно переплітається зі змістом і символічним навантаженням.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ревакович М. Крізь іншу призму: про феномен і поезію Нью-Йоркської групи. *Півстоліття напівтиши: антологія поезії Нью-Йоркської групи*. Київ, 2005. 36 с.
2. Ревакович М. Нью-Йоркська група: Антологія поезії, прози та есеїстики. / Упор. Марія Ревакович, Василь Габор. Львів : Піраміда. 2012. 397 с.
3. Maria G Rewakowicz, Ivan Grave. Literature, Exile, Alterity: The New York Group of Ukrainian Poets. *Studies in Russian and Slavic Literatures, Cultures and History*. 2014. 250 p.
4. Бабовал Р. Віртуальна антологія поезії Нью-Йоркської групи: Марія Ревакович. URL: http://users.belgacom.net/babowal/rewa_00.htm (дата звернення: 15.09.2020).
5. Марія Ревакович. Поезія. URL: <http://www.poetryclub.com.ua/metsr.php?id=1025&type=tvorch> (дата звернення: 15.09.2020).
6. Віртуальна читальня української літератури. URL: <https://ukrlit.net/info/outside/24.html> (дата звернення: 15.09.2020).

О. Г. Гуль. Поезія Марии Ревакович в измерениях растительного мира. – Стаття.

Анотація. Стаття призвана раскрыть роль вегетативно-растительной символики в лирике Марии Ревакович. В статье анализируются растительные образы и мотивы, которые окутывают тему Родины, тоски по родному краю, что представлено глазами поэта-эмигранта в рассматриваемой лирике. В то же время раскрывается тема красоты природы родного края посредством мифологического, космогонического подходов в контексте мужского и женского начала. Читателю предлагается окунуться во флористический мир Марии Ревакович с ее метафорами.

паралельними образами, которые формируют общую мировоззренческую картину автора. Визуализация природных образов позволяет поэтессе отвлечься от праздности жизни, которая тяжёлым камнем давит ее душу. Обращение к единению человека с природой – это своего рода способ бегства, самопознания и самореализации.

Ключевые слова: Мария Ревакович, Нью-Йоркская группа, вегетативно-растительная символика, поэт-эмигрант.

O. Hul. Poetry of Mariia Revakovykh in the dimensions of plant kingdom. – Article.

Summary. The Article is aimed to reveal the role of plant-symbols in the lyrics of Mariia Revakovykh. The Article analyzes plant images and motifs, which touch upon the topic of Motherland and longing for home through the eyes of poet-emigrant, poet-dissident; meanwhile, the Article reveals the topic of nature and its beauty through mythology and cosmological, in the context of the male and the female principles. The role of the plant component is illustrated in the intimate lyrics of the artist in full, considering the poetry of high love feelings and erotic bodily lyrics. The reader is offered to peer into the floral world dimension of Mariia Revakovykh with her comparison and simile, metaphors and parallelism of images, which create the author's perception of the world. Thus, the nature images help the poetess to abstract herself from the beaten path and keeps her away from life problems. The resort to natural origins and mutual integration of a man and nature is like the way out, the way to escape from problems, the way of finding yourself, so, we can see it on the examples of poetry. In the lyrics of Mariia Revakovykh the plant and the man comprise one whole: the physical characteristics of the plants are put on a man, while the plant's features are associated with those of a man. Such a harmony creates a complex world, where the central place is left for the tree as the symbol of the unity of the Sky and the Earth. The pure beauty is observed in comparison of the tree and its twigs to the image of the hands of an unfortunate man: as the twigs try to reach the Sky, so the hands of a poor person search for help. All these images and motifs help the reader to understand the tender and gentle soul of the author, who, wandering during the whole life, working in different countries finally found herself in her lyrics. She gives the world a great part of her searching, expectancies and hopes. The lyrics of Mariia Revakovykh, which we analyze in our Article, is the mirror of her soul, is the fragrant green field, is the dimension of trees, is the field of beautiful and majestic plants.

Key words: Mariia Revakovykh, New York Group, plant symbols, Motherland, intimate lyrics, floral dimensions, poets in exile, poets-emigrants, diaspora.

УДК 811.111

К. В. Дашкова

аспірантка кафедри перекладу та мовознавства

Міжнародний гуманітарний університет

м. Одеса, Україна

ПОНЯТТЯ «ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНЕ ПОЛЕ» І ЙОГО СТРУКТУРА

Анотація. Стаття присвячена розгляду поняття «лексико-семантичне поле», його значення і структури. Складна ієрархічна будова лексичної системи мови проявляється в різних типах зовнішніх зв'язків слів – синонімічних, антонімічних, тематичних і словотворчих. Ці зв'язки досить повно відображаються у наявних словниках. Однак найбільше об'єднання лексичних одиниць – семантичне поле – до останнього часу продовжує залишатися не досить розглянутим у лексикографічному аспекті. Велика увага приділяється підходу вчених до визначення поля і його різновидів у сучасній лінгвістиці. У статті детально розглянута структура лексико-семантичного поля та його елементи.

Звертається увага на багатогранність і недостатню вивченість проблеми лексико-семантичного поля.

Ключові слова: слово, лексико-семантичне поле, семантика, значення, групи слів.

Постановка проблеми та обґрунтування актуальності її розгляду. На сучасному етапі розвитку лінгвістики у центрі уваги вчених перебуває опис лексики як системи взаємозумовлених елементів. Системність лексики проявляється насамперед у наявності в її складі певних блоків, головною ознакою яких є семантична співвіднесеність одиниць, що входять до них. Саме тому об'єктом дослідження у галузі лексичної семантики стає лексико-семантичне поле.

Актуальність цього дослідження зумовлена тим, що питання лексико-семантичного поля перебуває в руслі найважливіших досліджень лінгвістики та станом на тепер розглядається та досліджується велика